

ÉPÍTŐIPAR

MŰSZAKI HETILAP.

Tartalom. A Mester utolsó kéziraja. (Rajzmelléklettel.) — Ybl Miklósról — a külföld. — A pécsi színház-tervek. (Vége.) — A vas-
uti műhelyek nagyságáról. (Folytatás.) — Vegyesek. — M. Mérnök-
és Építész-Egylet. — Fővárosi ügyek. — Ajánlati árlejtések. —
Pályázat. — Tervpályázat. — Hirdetések.

A Mester utolsó kéziraja.

(Rajzmelléklettel)

Érdekes és becses ereklye mássát veszik t. Olvasóink mai számunk mellékletéül, s bizonyára kegyeletos emlékül fogadják az öreg Ybl utolsó kézirajzát, a melyet alig 20 nappal halála előtt, január 2-án rajzolt. Ónnal és árnyékolóval vetette egy negyedív közönséges fiumei rajzpapírosra a vázlatot, a mely a lipótvárosi templom főbejárója számos vázlatának legutolsója, s a melyen nemcsak az ő karakterisztikus kézvonására és rajzoló módjára ismerünk rá mi mindnyájan, a kik hozzá közelebb állottunk, hanem annak is félre ismerhetetlen bizonyítékát láthatjuk benne, hogy mily szeretettel, mily beható gondossággal foglalkozott a monumentális alkotás minden részletével. A 77 év, mely a Mester vállait nyomta, e rajzon valójában csakis abban mutatkozik, hogy a kéz, a melynek oly számos-számtalan épületmű köszöni létezését és művészi becsét, az ónt oly biztossággal, oly határozottsággal kezelte még mindig, mely biztosság csakis a hosszú-hosszú gyakorlat eredménye lehet.

Mily gyakran hallottuk tőle a fohászszerű kívánságot, hogy e templomnak legalább külső fejezését mennyire szeretné megérni! Nem adatott meg neki; de legalább megérte a kupola és tornyok — e műremekek — elkészülését, s az elégtételt, a melyet e siker fölött jogosan érezhetett, bizonyára megnyugtató érzésül kísérte őt sirjába.

A rajzot Ybl Felix urnak, az elhunyt Mester egyetlen fiának engedélyével, Sturm György urtól a lipótvárosi templom építésvezetőjétől kaptuk. N. B.

Ybl Miklósról — a külföld.

Hogy minek nézték a külföldi technikus körök az ősz Mestert, milyen véleményt tápláltak működése felől és mennyire ismerték és miképpen méltatták műveit: ezekre a kérdésekre igen szép feleletet találunk a német technikusoknak az egész világon elterjedt és nagy tekintélynek örvendő szaklapjában, a berlini »Deutsche Bauzeitung«-ban, melynek jan. 31-én megjelent önnálló cikkét minden további megjegyzés nélkül egész terjedelmében ide iktatjuk:

»Sajátságos találkozása a véletlennek, hogy Schmidt Frigyes lovag elhunytával egyszerre — a monarchia másik államának fővárosa is elvesztette legöregebb és legjelentékenyebb építészét. Január 23-án halt meg Schmidt, a második Mester, kinek nevével az új Bécsnek építészetileg nagyszerű emelkedése örök időkre összeforrt: — egy nappal előbb jan. 22-én költözött el az élők sorából Ybl Miklós.

»Ha ennek a művésznak a neve nem volt oly messze földön ismerős, mint osztrák társáé, ennek legnagyobb oka abban fekszik, hogy teremtő munkálkodása kizárólag hazája határai közé szorított. Hazájának föllendülése, mely a magyar építkezéseknek szülő oka, alig harmadfél évtizedes, és a nyugateurópai világ még ma sem ismeri eléggé azt a tényt, hogy ott — a bornak és a huszároknak a hazájában, mely a legtöbbek szemeiben

»messzire Törökországban fekszik« — olyan művészi élet ébredt, melynek — más európai fővárosokéival való összehasonlításától — tartani az illetőknek egyáltalában nincs okuk. Ebben a művészi emelkedettségben »Ybl Miklós« mesternek nevezetes szerepe van. A mint Németországból Budapestet mind sűrűbben fölkeresik, az ő neve — melynek a XIX. század műtörténelmében biztos helye van — ugyanoly mértékben lesz mind ismertebb és ünnepelebb.

»Nekünk annál több okunk van tiszteletben megőrizni az ő emlékét, mert — bár teljes odaadással esüngött hazáján, ez elfogulttá nem tette. A »Deutsche Bauzeitung« is meleg és hű pártfogóját vesztette el benne, kinek legnagyobb műve, a budai királyi palota kiegészítése terveit 1888. évben olvasóinknak is bemutatta.

»Ybl Miklós nem töltötte be 77-ik életévét; 1814-ben Székesfehérvárt Magyarországon született; az a föltűnő talentum, melyet szülővárosának gymnasiumában a rajzolásban tanúsított, 1826-ban Bécsbe vitte, hogy a további kiképzésnek útja nyíljon; itt 1832-ig a polytechnikumot látogatta. Hazájába visszatérve, Pest akkori legnevesebb építészének a bécsi Polláck Mihálynak kezé alatt 4 évig dolgozott; Pollácknak köszöni Pest — számos magánházon kívül — legrégebb monumentális épületeit a Nemzeti Muzeumot, a Ludoviceumot és a régi városházát. Ennek a Schinkel irányának hódoló művésznak iskolájában nevelkedvén, Ybl 1836—1840-ik évben a bécsi Koch József építészttől tervezett gr. Kinsky-féle palota építését Prágában, mint művezető hajtotta végre; ezután a müncheni művészakadémiára ment rövid időre, majd Olaszországba tanulmányútra indult, és innen visszatérve 1841-ben mint önálló építész Budapesten telepedett le.

»Majdnem egy teljes negyedszázadig — mialatt Magyarország a leghevesebb politikai rázkodásokat szenvedte, — melyek után azonban erőit annál hatalmasabban egyesítette, — működött Ybl Miklós egész csendben — a lakóházak építése közben különösen a gr. Károlyi-család templomainak szentelvéen tehetségeit, míg végre lehetővé vált művészi talentumát méltó téren érvényesíteni. Hogy a csendes működés dacára ez az idő sem múlt el fejlődésére nézve gyümölcstelenül, mutatja alkotásainak sora, melyekkel később föllépett. Első volt a hatvanas évek elején a budai takarékpénztár épülete, mely egyszerűsége első példája a kőből való monumentális renaissance-nak. Miután Magyarország 1867-ben politikailag új életre ébredt, — Ybl is számos egyéb művet teremtett, melyek közül itt csak a Budapesten létesültek legnevezetesebbjeit soroljuk föl: több főrendi palotán (Károlyi-, Széchenyi stb.) kívül a budai rácfürdő telepe, a Margitsziget összes építményei, a pesti takarékpénztár palotái, a ferencvárosi templom, továbbá a lipótvárosi templomnak tulajdonképpen megépítése, a várbazár telepe, a fővámház, a királyi operaház, végül a már említett és csak rövid idő előtt munkába vett királyi palota kiegészítése.

»E művek legtöbbje az első rangú monumentális építmények közé tartozik, de részleteiket itt nem méltathatjuk. A ferencvárosi templom kivételével, mely román stílusban van tartva, valamennyi az olasz renaissance stílushoz tartozik, ahhoz a stílushoz, melyet a múlt század elején a bécsi nagy építészek az arányok szépségével, erőteljes kifejezéssel, saját modorukban megalkottak és melyet »bécsi renaissance-nak« mondhatnánk. Ybl mestert kétségtelenül

e styl újabb képviselői közt a legelőkelőbb helyek egy-kéire állíthatjuk; műveit minden kicsinyes hatásvadászattól mentesen, nemes harmónikus nyugodtság és igazi monumentalismus jellemzi, alkotásai művészi egyéniségének sajátos jellegét mutatják, a mely nemcsak teremtő erejével, hanem talán még inkább mintaképével a leglényegesebb tényező volt abban, hogy a szép, hatalmasan virágzó dunaparti város építészetileg is megfelelő rangra emelkedett.

»A művész kitünő tulajdonságaihoz csatlakozott az ember kifogástalan jelleme, melyet azok, kik az elhunyt-hoz közel állottak, nem győztek eléggé magasztalni: azért az általános elismerés, az osztatlan szeretet és tisztelet méltán megillette; nem kevésbé méltóan részesült mindig és mindenütt a megtisztelő közbizalomban is. Művészi jubiliuma ünnepén lovaggá emeltetett, majd a magyar főrendiház tagjává neveztetett ki; tagja volt Budapest törvényhatósági bizottságának és a fővárosi közmunkák tanácsának; alelnöke volt a M. Mérn.- és Építész-Egyletnek. Halálát, mely közel 77 éves — tetterős és élet-eleven művészi tevékenysége köréből kiragadta, nemcsak hozzátartozói, tanítványai és szaktársai, hanem az egész magyar nép súlyos veszteség gyanánt gyászolja.«

—m—

A pécsi színház-tervek.

— A bíráló bizottság jelentése. — (Vége.)

Ad III. A ○ jelű pályaterv kissé kezdetleges mű, és főhiányai, hogy a nézőtér rovására lépcsők, előterek és folyosókra, szóval közlekedő utakra aránylag igen kevés térség jutott; továbbá pedig hogy a páholyfolyosó nem tűzbiztos.

Végül lényeges fogyatéka, hogy a telek magassági viszonyai teljesen figyelmen kívül hagyattak, s így a színpadra tervezett kocsifeljárók haszonvehetetlenek volnának.

Ad V. Siebreich Károly aláírással ellátott tervezet teljesen programellenes, amennyiben sem sörcsarnok-sem kávéház-helyiségekkel nem bír, s e mellett a színház telkével szomszédos Jankovics-féle ház kisajátítását teszi szükségessé.

A mi a színház elrendezését illeti, arra nézve megjegyeztetik, hogy az túlságosan nagy méretekkel tervezetett.

A művelet bár szakszerű gondos munkáról tanúskodik, mégis annak behatóbb bírálata metszetrajzok teljes hiányában eszközölhető nem volt.

Ad VI. A »Pro Patria« jeligés tervezetre nézve megjegyeztetik, hogy metszetrajzok hiányában, sem a magassági viszonyok, sem az emeleti sorok elrendezése iránt kellően tájékozódni nem lehetett; az alapelrendezésre nézve pedig, hogy úgy a lépcső mint a közlekedő folyosók és csarnokok kellően elhelyezve nincsenek és túlságosan nagy beépített területtel bírnak.

Ad I. A »Presens in perfectum« jeligés terv a már fentebb említett okokból tüzetesebb bírálatra alkalmasnak szintén nem találtatott.

Ad VII. Ugyanez áll a »Proba« jeligés tervezetre, mely vázlatos és be nem fejezett voltánál fogva figyelmen kívül volt hagyandó.

*

Az elősoroltak után a bizottság egyhangúlag elhatározta, hogy az L. et S. jeligés tervezetnek, mint egyedül pályázatképes és különben is abszolút műbecsrel bíró sikerült munkának a pályázati hirdetményben megállapított első díj azaz 300 frt kiadassék.

A bizottság részéről ajánlatik továbbá, hogy Pártos Gyula és Lechner Ödön építészek által készített L. P.-vel jelölt és ezúttal szintén behatóan elbírált terv 200 frtért

megvétessék, miután ez a tervezet oly előnyökkel bír, hogy annak megszerzése a színházépítés kérdésének célszerű megoldása érdekében minden esetre kívánatosnak mutatkozik.

A rendelkezésre bocsátott pályaművek elbírálása ily módon befejeztetvén, a bizottság nem mulaszthatja el a helyszínén, valamint a tervek tanulmányozása alkalmával szerzett tapasztalatai nyomán, a szóban levő építkezés legkedvezőbb megoldása érdekében nézetét a következőkben nyilvánítani:

A színház és tartozékainak célszerű elhelyezése tekintetében legelőnyösebbnek mutatkozik, ha az teljesen szabad téren állíthatnák fel, minthogy ily elhelyezés szerint úgy a közbiztossági, mint a szépészeti igények legtökéletesebb kielégítést nyerhetnek.

Ha azonban a színháznak egy szabad téren való építése akadályba ütköznék, — ajánlatik, hogy a fentebb említett előnyök elérhetése végett, — ha ugyanis a színházon kívül kávéház és sörcsarnok létesítése is szükségesnek tartatnák, — a régi katonai kórháznak az építési programban megadott kiterjedése a Jankovics-féle ingatlan megszerzése által kibővíttessék, és az így nyert telekre a színház az I. . . alatt mellékelt vázlatban kitüntetett módon nyerjen elhelyezést.

Ezen elrendezés főelőnye első sorban az lenne, hogy a különben is kissé szűk Király-utca felől a közönség számára nagyobb tér nyeretnék, mi által az épület homlokzata építészetileg előnyösebb kiképzést nyerhetne, más részt az esetben a Király-utca, illetve ezen térre készítenő bejáratok kizárólag a gyalogjáró közönség számára volnának fentarthatók, s így a közlekedés a kocsik által nem zavartatnák, minthogy utóbbiak részére az Ópostautcában az épület alatt a vázlatban kitüntetett módon létesíthető kocsialuljáró által összekötött ki- és bejáróról gondoskodva lenne. Feltéve azonban, hogy a sörcsarnok és kávéház létesítésétől el lehetne tekinteni, az esetben a programban megjelölt telken a színház — az előbb említett előnyök legnagyobb részben való elérése mellett szintén elhelyezhető, úgy a hogy az a mellékelt II-ik vázlatban feltüntetve van.

Ezen utóbbi terv végrehatása esetén igen kívánatos volna, hogy a szomszédok — új építkezéseikkor — különös tekintettel azon előnyökre, melyek reájuk a színház közelsége által háramlanának, arra köteleztesse, hogy telkük területének rovására, a színház mellett levő közöket lehetőleg bővítsék, de feltétlenül arra, hogy új homlokzataikat a színház homlokzatával összhangzatosan képeztessék ki.

A végleges tervek beszerzésére vonatkozólag a pályázati hirdetményben említett eljárás figyelembe vételével ajánlatik, hogy az első díjjal jutalmazott S. et L. jeligés pályamű szerzője, valamint Pártos Gyula és Lechner Ödön budapesti építészek a bírálat folyamán megadott útbaigazítások és a mellékletben bemutatott új program-pontok teljes figyelembe vételével az építésre alkalmas munkákkal szűkebb körű pályázatra hívassanak fel.

Egyéb megjegyezni való nem lévén a jegyzőkönyv lezárattott és felolvasás után aláíratott.

Kelt mint fent.

Czigler Győző,
műgyet. tanár.

Berczik Gyula,
miniszteri főmérnök.

Kirstein A.
építész.

Kovácsfi Kálmán,
kir. mérnök.

Program a Pécsen építendő színház-épület végleges terveinek elkészítésére:

A színház a mellékelt vázlatban feltüntetett módon főtengegyével a Király-utca felé függőleges irányban helyezendő el. A színház előtt a Király-utca felé előtér alkalmaztassék és pedig akként, hogy az két oldalt a színház mellett képződő két köznek megfelelőleg az Óposta-utca felé lépcsőzetekkel ellátott terrasz-alakot nyerjen.